

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ**

**Інститут практичної культурології та арт-менеджменту
Кафедра мистецтвознавчої експертизи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
науково-педагогічної роботи
професор *В. Семіх* С. В. Іванов
» _____ 2021 р.

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ ЗА
СПЕЦІАЛЬНІСТЮ**

**023 ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО, ДЕКОРАТИВНЕ
МИСТЕЦТВО, РЕСТАВРАЦІЯ**

для здобувачів вищої освіти

третього (освітньо-наукового) рівня – доктор філософії

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація»

Київ – 2021

Програма комплексного підсумкового іспиту за спеціальністю 023«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для здобувачів вищої освіти освітньо-наукового рівня доктора філософії на основі вищої освіти та кваліфікації магістр (спеціаліст) / Укладачі: Федорук О.К. д-р мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи НАКККіМ, Афоніна О.С., доктор мистецтвознавства, професор кафедри академічного і естрадного вокалу НАКККіМ, Яковлев О.В. доктор культурології, професор кафедри естрадного виконавства НАКККіМ, Солярська-Комарчук І.О. канд. філософських наук, доцент НАКККіМ. Київ: НАКККіМ, 2021.

ПОГОДЖЕНО:
Директор інституту практичної культурології

_____ (Дичковський С.І.)

(підпис)

Протокол №_ від «_» _____ 2021 р.

СХВАЛЕНО:

Зав. кафедри мистецтвознавчої експертизи
_____ (Федорук О.К.)

(підпис)

Протокол № 7 від «04» лютого 2021 р.

Затверджено науково-методичною радою Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Протокол від «24» лютого 2021 року № 4

Голова науково-методичної ради _____

(підпис)

(Чернець В.І.)
(прізвище та ініціали)

«24» лютого _____ 2021 року

Пояснювальна записка

Програма комплексного підсумкового іспиту зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» визначається для аспірантів четвертого року навчання Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, які претендують на здобуття освітньо-наукового рівня - доктор філософії. Програма містить пояснювальну записку, програми навчальних дисциплін, які виносяться на екзамен, критерії оцінювання знань студентів, список рекомендованої основної та додаткової літератури.

Під час комплексного випускного іспиту відбувається перевірка якості знань з дисциплін загальної підготовки та дисциплін професійної підготовки як «Філософія науки», «Історіографія і методологія дослідження мистецтва», «Соціокультурне проектування в мистецтві».

Програма іспиту охоплює основні теоретико-методологічні проблеми та емпіричний матеріал згаданих навчальних дисциплін. Відповіді на питання дадуть змогу перевірити вміння здобувачів розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності фахівця з мистецтвознавства, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань з теорії та історії мистецтва, декоративного мистецтва та реставраційної справи. Здобувачі третього освітньо-наукового рівня доктор філософії повинні не тільки продемонструвати знання теоретичного матеріалу, а й обізнаність та навички з практичного дослідження предметів мистецтва, що передбачають вміння провести художньо-стилістичний, техніко-технологічний аналіз, а також готовність до підготовки дисертаційного дослідження, навички аналітичного мислення, роботу із документальними джерелами та фаховою науковою літературою.

ПРОГРАМИ

навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний іспит

1. Філософія науки

Філософія науки в структурі світогляду та пізнання. Історичні підходи до розуміння ролі філософії у осягненні світу. Структура філософського знання. Основна проблематика філософії та її суперечлива поєднуваність з методологією та предметністю природничо-наукового знання.

Первісні паранаукові вірування: анімізм, фетишизм, тотемізм, магія. Міфологічна основа виникнення філософського світосприйняття у Давній Греції. Пошук першооснови. Логос як закон і як слово. Сократівський переворот у філософії. Метод Сократа і засоби софістів. Платонівська теорія пізнання, політичне вчення Платона та Аристотеля. Проблема третьої людини у Аристотеля як ключовий пункт перетину філософської та науково-теоретичної методології. Ранні протонаукові знання давніх культур: давньоєгипетська протонаукова культура. Ранні пізнавальні здобутки Давнього Дворіччя (месопотамська культура).

Основні досягнення науки новго часу та колізія відмови від релігійної світоглядної парадигми. Релігія, філософія і наука. Традиційні та нетрадиційні методи і принципи пізнання. Релігійне та інтуїтивне пізнання. Гностицизм. Філософсько-наукова квінтесенція соціокультурних, соціополітичних та соціоекономічних складових історичної динаміки суспільного буття Гоббс, Дідро, Рікардо, Пригожин, Тулмін тощо. Формування наукової парадигми класичної картини світу. Декарт, Ньютон Лейбніц. Астрономічні відкриття як рушій наукового розвитку.

Модерн як фундамент сучасного наукового знання. Соціоекономічні теорії XIX-XX століть як зміна парадигму соціального розвитку. Революція у природничих науках рубежа XX сторіччя. Значення відкриттів у сфері психології та наук про людину (Фрейд, Юнг, Вітгенштейн). Науковий переворот доби постмодерну. Основні ідеї та напрямки європейського філософського постмодернізму. Вичерпання парадигми соціального знання та сучасні цивілізаційні виклики.

Проблема калібрування у науково-природничому знанні та її методологічна обмеженість. Осмислення цивілізаційного руху людства крізь призму синтетичного підходу до визначення основних засобів, мети та наслідків пізнання і діяльності. Трансмутація і мультиВсесвіт.

Структура (напрями наукових досліджень) історичної культурології: теорія пізнання історичної динаміки культури; історична антропологія (реконструктивне моделювання історичних явищ культури та їх систем); культурологічне народознавство; історія спеціалізованих галузей культури; історія соціальної

взаємодії (образи, ритуали, вербальні і невербальні мови комунікації, етикет та ін.); культурна компаративістика (типологізація культурного виміру буття людства): позитивістський, функціональний, постмодерністський, структурно-функціональний, феноменологічний, конфліктологічний, детерміністичний. Методологічні підходи до вивчення історико-культурних взаємовпливів: концепції дифузійнізму, функціоіналізму, детермінізму. Метод зіставлення культур. Принципи культурології: цілісності та культурно-історичного підходу.

Основні методи теоретичних і науково-практичних досліджень в історико-культурологічній сфері. Методи, пов'язані з розуміючим входженням в культуру: методи польової етнографії (опис, класифікація, метод переживання та ін), спостереження тощо. Історико-пізнавальні методи: порівняльно-історичний, системний, порівняльний, типологічний, аналізу текстів (нарративний), герменевтичний. Семіотичний, біографічний (просопографічний), психологічний метод, моделювання (асоціативне та функціональне) структурно-функціональний підхід, факторний і компонентний аналіз, моделювання із застосуванням математичного аналізу, контент-аналіз.

2. Історіографія і методологія дослідження мистецтва

Понятійно-категоріальний апарат дисципліни. Методологія історії мистецтва як навчальна дисципліна. Мистецтвознавство у широкому розумінні як наука про мистецтво і художню культуру. Мистецтвознавство як наука про пластичні мистецтва. Усвідомлення особливого статусу мистецтва в культурі та його осмислення в предметних областях мистецтвознавства: теорії мистецтва, історії мистецтва, художньої критики, їх методологічні та функціональні відмінності. Особливості методології історії мистецтва як навчальної дисципліни. Предмет і завдання курсу.

Основні етапи формування та розвитку мистецтвознавства. Джерела відомостей про ранні етапи формування мистецтвознавчого знання. Особливості античної думки про мистецтво. Збережені відомості про перші зразки літератури про мистецтво («Канони» Поліклета, трактати Дуріса, Ксенократа). «Топографічний» напрям в літературі про мистецтво: «Опис Еллади» Павсанія. Опис художніх творів у Лукіана. Піфагорійська концепція «космосу» як стрункого цілого, підлеглого законам «гармонії і числа» та її значення для основ теорії архітектури.

Основні етапи становлення історичного мистецтвознавства в Новий час: від Вазарі до Вінкельмана. Інтерес до творчої особистості художника – ґрунт для розвитку біографічного жанру і ранніх паростків художньої критики. Теоретичні основи трьох мистецтв «малюнка»: живопису, скульптури і архітектури. «Книга про художників» Карела Ван Мандера як продовження життєписів Вазарі на матеріалі нідерландського живопису. Мислителі XVII століття про проблеми стилетворення у мистецтві, про художні методи, місце і роль художника в

суспільстві. Проблема оцінки «стародавнього» (античного) і «нового» (сучасного) мистецтва в італійській і французькій художньо-критичній думці. Раціоналізм в мистецтвознавстві. Класична теорія Ніколи Пуссена. Теоретична програма класицизму в «Поетичному мистецтві» Ніколи Буалло і «Бесідах про найбільш знаменитих живописців, старих і нових» А. Фелібьєн (1666-1688). «Метод» Шарля Лебрена. Розробка ієрархії мальовничих жанрів Паризької Академією. Діяльність Королівської Академії архітектури в Парижі. «Курс архітектури» Франсуа Блонделя (1675-1683). Переклади Вітрувія і власні твори Клода Перро («Ордер п'яти видів колон згідно методі древніх»): виступ проти догматичного класицизму.

Мистецтвознавство в культурі кінця XIX – XX ст.: прагнення до систематичності. Серійна публікація пам'яток мистецтва у вигляді альбомів і ілюстрованих монографій. Інвентаризація пам'яток в Австрії, Німеччині, Голландії. Роботи з загальної історії мистецтва стають колективними під редакцією А. Мішеля у Франції; А. Брінкманн у Німеччині); авторська робота А. Вентурі з історії італійського мистецтва.

Досягнення в лексикографії та бібліографії. Метод порівняльного аналізу (К. Фолль). Джерелознавство (досягнення філологічного методу в роботах В. Каллаба, Ю. Шлоссера). Нове в антиковеденні. Спори про сутність італійського Ренесансу, систематичне вивчення німецької, нідерландської, французької та іспанської Відродження. Розвиток візантиністики, медієвістики. Еволюція поглядів на маньєризм і бароко.

Західне посткласичне мистецтвознавство кінця XIX – XX ст. Про сутність, виникнення та розвитку художніх стилів. Формальна школа. А. Фон Гільдебранд і проблема архітектонічної цілісності в образотворчому мистецтві. К. Фідлер – неокантіанська версія образотворчого мистецтва як «чистої зорості». А. Рігль і проблема історизму в мистецтвознавстві. Критики і послідовники А. Рігль. Дихотомічна концепція стилю Г. Вельфліна. «Віденська школа» мистецтвознавства. Критика формальної школи. Пошуки альтернативи формальної школі: духовно-історичний метод, іконологія, соціологічний метод. Історія мистецтва як історія духу М. Дворжака. Соціологія А. Хаузера. Іконологія Е. Панофського. Спроби синтезу досягнень формальної школи з концепціями її критиків – «структурна наука» про художні стилі. «Структурна наука» Г. Кашніця і проблема життєподібності. «Структурна наука» Г. Зельдмайра. Критика мистецтва модернізму.

Методологія історії мистецтва як навчальна дисципліна. Методологічні пошуки у мистецтвознавстві. Еволюція методологічних концепцій (загальнонаукових та конкретних, мистецтвознавчих) в рамках неопозитивізму і постпозитивізму (аналіз структури мови науки, аналіз розвитку знання до постмодернізму). Методологія науки як сукупність методологічних концепцій. Становлення методології науки у XX ст. як суверенної області знання; основні

проблеми методології (структура наукового знання, розвиток наукового знання, порівняння і вибір конкуруючих теорій, природа наукового факту, пояснення понять, редукція, зміна значення термінів, обґрунтування гіпотез, підстава методологічних правил, стандартів, норм, моделювання наукового знання). Основні напрямки мистецтвознавчих досліджень: «традиційне» (з'єднання інтуїції дослідника з позитивним знанням предмета), соціологічне (дослідження проблем організації мистецького життя), формально-аналітичне (проблеми поетики, формоутворення), структурно-семіотичної (використання точних методів дослідження мови мистецтва), культурологічне (виявлення соціокультурних основ художньої творчості).

3. Соціокультурне проектування в мистецтві

Метою викладання дисципліни «Соціокультурне проектування в мистецтві» є формування у майбутніх фахівців знань та навичок щодо розв'язування комплексних проблем в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності в галузі образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань, цілісного професійного розуміння процесів і явищ, закономірностей та особливостей досліджень, що проводились і проводяться у мистецтвознавстві, їх сучасної організації як особливого напрямку дослідницької діяльності.

В навчальному курсі «Соціокультурне проектування в мистецтві» враховуються ідеї українських та світових наукових та творчих діячів минулого та сьогодення, останні дослідження в галузі культурології та мистецтвознавства, сформульовані основні положення української національної школи, розроблена парадигма стратегії актуалізації мистецтва в культурному просторі сучасної України, презентована модель інноваційного проекту як синтетичного явища мистецтва XXI століття, методичні рекомендації мають теоретичне обґрунтування.

Вивчення дисципліни спрямоване на розвиток особистості як майбутнього фахівця, здатного розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності в сферах образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва та реставрації, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Критерії оцінки екзаменаційного випробування

Знання здобувачів, виявлених на екзаменаційному випробуванні, оцінюються за 100-більною шкалою. Екзаменаційною комісією встановлюється оцінка за такими критеріями:

100-90 – «відмінно», отримують аспіранти, які демонструють передбачені навчальними програмами відповідних дисциплін ґрунтовні, систематизовані теоретико-методологічні знання, навички аналізу складного навчального матеріалу та формулювання узагальнень, здатність до творчого мислення, знання порядку та методики підготовки дисертаційної роботи.

89-74 – «добре», передбачає достатнє знання фактичного матеріалу, належне розуміння теоретико-методологічних основ навчальних дисциплін та методики підготовки дисертаційної роботи, водночас – допускає окремі незначні помилки у висвітленні неосновних аспектів відповідних навчальних дисциплін.

73-60 – «задовільно», отримує аспірант, якщо його відповідь висвітлює основний фактичний матеріал, але не демонструє належного теоретико-методологічного рівня його осмислення, містить певні помилки (неточності) у висвітленні змісту навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен.

59-0 – «незадовільно» ставиться при відсутності систематичних знань та теоретичних уявлень за основними змістовними аспектами навчальних дисциплін, які виносяться на комплексний екзамен.

Основна рекомендована література:

1. Арсланов В. Теория и история искусствознания. XX век. Постмодернизм. М., 2015.
2. Арсланов В. Теория и история искусствознания. XX век. Духовно-исторический метод. Социология искусства. Иконолог. М., 2015.
3. Арсланов В. Теория и история искусствознания. XX век. Формальная школа. М., 2015.
4. Арсланов В. Теория и история искусствознания. Античность. Средние века. Возрождение. М., 2015.
5. Бауман Зигмунт. Плинні часи. Життя в добу непевності. Київ: Критика, 2013 176 с.
6. Башук А. І. Комунікаційні стратегії державної влади в умовах інформаційного суспільства. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2019. 583 с. : іл., табл. Бібліогр.: с. 442-530.
7. Бодрійяр Ж. Симулякри і симуляція [пер. з франц. В. Ховкун]. Київ: Основи, 2004. 230 с.
8. Вальденфельс Б. Мотив Чужого [пер. с нем С. Логинова]. Минск: ПроPILEI, 1999. 176 с.

9. Ванеян С.С. Архитектура и иконография. «Тело символа» в зеркале классической методологии. М.: Прогрестрадиция, 2010. 832 с.
10. Варбург А. Великое переселение образов. СПб: Азбука-классика, 2008. 384 с.
11. Габермас Ю. Філософський дискурс Модерну; [пер. з нім. В. М. Купліна]. Київ: Четверта хвиля, 2001. 424 с.
12. Горський В. С. Історія української філософії: курс лекцій. Київ: Наук. думка, 1996. 284 с.
13. Дюпон-Мельниченко Ж., Ададунов В. Французька історіографія ХХ століття. Львів: Класика, 2001. – 170 с.
14. Пановский, Э. Смысл и толкование изобразительного искусства. Статьи по истории искусства. СПб: Академический проект, 1999. 400 с.
15. Пастуро М. Символическая история Европейского Средневековья. М.: Alexandria, 2017. 448 с.
16. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: «АртЕк», 1998. 322 с.
17. Процеси управління інтерактивними соціальними комунікаціями в умовах розвитку інформаційного суспільства : монографія / А. М. Пелешишин, Ю. О. Серов, О. Л. Березко [та ін.] ; за заг. ред. А. М. Пелешишина. Львів : Львівська політехніка, 2012. 368 с.
18. Соколов М.Н. Бытовые образы в западноевропейской живописи XV-XVII веков. Реальность и символика. – М.: Рип-холдинг, 2016. 380 с.
19. Торопыгина М.Ю. Иконология. Начало. Проблема символа у Аби Варбурга и в иконологии его круга. – М.: Прогресс-Традиция, 2015. 368 с.
20. Preziosi D. The Art of Art History. Oxford: Oxford University Press, 2009. 591 p.

Додаткова література:

1. Гирц К. Интерпретация культур. Москва, 2004. 560 с.
2. Карпов В., Сиротинська Н. Neuroart: мистецтво пізнання людини. К. НАКККіМ, 2019. 80 с.
3. Клековкін О. Ю. Мистецтво: Методологія дослідження: Методичний посібник. Інститут проблем сучасного мистецтва Національної академії мистецтв України. К.: Фенікс, 2017. 144 с. ISBN 978-966-7289-44-8 http://www.mari.kiev.ua/sites/default/files/inline-images/pdfs/Klekovkin-ART_Methodology-text.pdf.
4. Інформаційна політика України: європейський контекст : монографія / Л. В. Губерський, Є. Є. Камінський, Є. А. Макаренко та ін. - К. : Либідь, 2007. – 360 с.
5. Колесник І. І. Українська історіографія (XVIII – початок ХХ століття). К.: Генеза, 2000. 256 с.

6. Кроче Бенедетто. Теория и история историографии. Москва: Языки русской культуры, 1998. 187 с.
7. Коцур В. П., Коцур А. П. Історіографія історії України. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 520 с.
8. Колесник І. І. Українська історіографія в контексті національного відродження України: спроба періодизації. Історія і теорія історичної науки і освіти // Харківський історичний збірник. Харків, 1995. Вип. І. С. 21–52.
9. Личковах В. Трансгресія і художня творчість // В. Личковах. Дивосад культури: Вибрані статті з естетики, культурології, філософії мистецтва. Чернігів, 2006. С. 27–38.
10. Лифшиц М. Искусство и современный мир. М.: Изобразительное искусство, 1978. 384 с.
11. Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтв. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://txim.history.knu.ua/index.php/ТХІМ>(Дата звернення 11.07.2017).

Посилання на електронні ресурси (не тільки відкриті) на яких розміщено додаткову інформацію щодо дисципліни — повний змістовний матеріал для підсумкового контролю (тести, питання, завдання тощо)- приклади контрольних і екзаменаційних завдань, змістовне тематика рефератів, методичні вказівки по виконанню практичних лабораторних/творчих робіт, тощо).

1. <http://www.nakkkim.edu.ua/nauka/93-vidannya-akademij> - Національна академія керівних кадрів культури мистецтв;
<http://library.nakkkim.edu.ua> - електронний каталог Національної академії керівних кадрів культури мистецтв.
<http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського;
<http://nplu.org/> - Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого.
<http://ula.org.ua/> - Українська бібліотечна асоціація.
2. Бібліометрика української науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuviar.gov.ua/bpnu/> .
3. Вебометричний рейтинг бібліотек України / Biblio Webometrics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biblio-ranking.in.ua/>
4. Лейденський манифест для наукометрії [Електронний ресурс] / Д. Хикс, П. Воутерс и др.; А. А. Исэрова (пер.). – Режим доступа: <http://www.igh.ru/about/news/1053/>.
5. Мазов Н. А. Библиометрические системы в поддержку научных исследований [Электронный ресурс] / Н. А. Мазов, В. Н. Гуреев // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: Труды XXII международной конференции (Крым, Судак, 6-14 июня 2015 г.)

6. Bibliometrics: The Leiden Manifesto for research metrics [Electronic resource] / D. Hicks, P. Wouters, L. Waltman, S. de Rijcke, I. Rafols // Nature, April 23, 2015 (vol. 520), pp. 429-431. – Electronic data. – Mode of access: <http://www.nature.com/news/bibliometrics-the-leiden-manifesto-for-research-metrics-1.17351>
7. Eugene Garfield [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.garfield.library.upenn.edu/>.